

विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह-२०१८ (No Pesticide Use Week –2018)

२०१८ पौष १७ देखि २३ गते सम्म (January 1-7, 2018)

“घातक विषादी मुक्त संसार; स्वस्थ जीवन र पर्यावरणको आधार”

(“Eliminating Use of Highly Hazardous Pesticides; Basis of Healthy life and Enviroment ”)

सन् १९८४ को भारतको भोपालमा विषादी चुहावटको कारणबाट भएको असरले २० हजार मानवीय क्षति तथा ५ लाख भन्दा बढि घाइते भएको घटनालाई स्मरण गर्दै सन् १९९८ देखि PAN (Pesticide Action Network) International ले डिसेम्बर ३ लाई "No Pesticide Use Day" (विषादी प्रयोग मुक्त दिन) को रूपमा विश्वव्यापी मनाउने कार्य गर्दै आएकोमा विषादीबाट हुने असरलाई अभियानको रूपमा अगाडि ल्याउन सन् २०१० देखि सप्ताहव्यापी रूपमा संचालन गर्ने थालनी भए स्वरूप नेपाल पनि यस कार्यक्रममा सन् २०१३ अर्थात विगत चार वर्षदेखि सहभागी हुदै आएको छ । विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताहका लागि यस वर्ष ("Eliminating Use of Highly Hazardous Pesticides; Basis of Healthy life and Enviroment ") “घातक विषादी मुक्त संसार; स्वस्थ जीवन र पर्यावरणको आधार” भन्ने मूल नाराका साथ यस वर्ष पनि भव्य रूपमा मनाउन लागिएको छ ।

सन् १९५२ मा मलेरिया नियन्त्रणको लागि भिन्त्राइएको विषादी कृषि उत्पादनको लागि प्रयोग हुन थाले पछि यसको मात्रा प्रति वर्ष बढदै गएको देखिन्छ । अन्य देशको तुलनामा प्रति हेक्टर विषादीको प्रयोग निकै कम (३९६ ग्राम खास विष) रहे पनि करिव ८५ प्रतिशत भन्दा बढि विषादी तरकारी वालीमा प्रयोग हुने गरेको पाइएको छ । गत वर्षको तथ्यांक हेर्दा नेपालमा ५७४ टन खास विष विषादी आयात भएको देखिन्छ जसमा कीटनासक १८१ टन, रोगनाशक २४७.४ टन, भारनासक १३४.२ टन र अन्य ११ टन रहेको छ । विषादीको लागि करिव ६९ करोड रुपैया खर्च भएको देखिन्छ । विषादी मानव शरीरमा श्वास प्रश्वास प्रकृया, छालाको सम्पर्क तथा खानाको माध्यमबाट पस्ने गर्दछ । विषादीले विषादीको कारोवारमा संलग्न व्यक्ति, कृषकहरू तथा उपभोक्ताहरू सवैलाई नराम्रो प्रभाव पार्ने गर्दछ । महिला र केटाकेटीहरूमा यसको प्रभाव बढि पर्ने हुन्छ । विषादीको कारणले तत्काल असरको रूपमा मानवमा मुर्छा, भाडा पखाला, कम्पन, दृष्टी कमजोर तथा मृत्यु सम्म ल्याउछ भने दीर्घकालीन असरमा अन्धोपना, क्यान्सर, ट्यूमर, नपुंसकता, वाभोपन, विकृत वच्चाको जन्म, शरीरका विभिन्न अंगहरूमा असर, नशा सम्बन्धि समस्या जस्तै पक्षघात जस्ता समस्या ल्याउने गर्दछ । संसारमा हरेक वर्ष ४ करोड मानिसमा विषादीले कतै न कतै र कुनै न कुनै रूपमा असर गरेको अनुमान गरिएको छ र विश्वमा विषादीकै कारणले वार्षिक करिव ३ लाख ५५ हजार मानिसको मृत्यु हुने जनाईएको छ ।

खतरनाक विषादीहरू मानव स्वास्थ्य र वातावरणको लागि चुनौती रहेको छ । खतरनाक विषादी लगायतका रसायनहरू मानव स्वास्थ्य र वातावरणको ख्याल नगरी उत्पादन र प्रयोग बढिरहेको छ । विषादीहरू लक्षित समस्या समाधान गर्ने भन्दा मानव, वन्यजन्तु, पानीका श्रोत, माटो तथा हावामा समाविष्ट भइ रहेको छ । मौरी लगायत परागसेचकको संख्यामा कमी आउनाका कारण कृषि उत्पादनमा ह्रास तथा कृषि पर्यावरणमा रहेका मित्रजीवहरूको कमी आउदा र शत्रुजीवले विषादी पचाउने क्षमता विकास हुदा विभिन्न रोगकीराहरू महामारीको रूपमा आउने गरेका छन् । ओजन तहको विनासमा विषादीको भार ६ प्रतिशत रहेको तथ्यांकहरूले देखाएको छ । मानवको जीवन धान्न महत्वपूर्ण रहेको खाद्यवस्तु तथा वातावरण खतरनाक विषादीहरूको सम्पर्कबाट टाढा हुनु जरुरी देखिन्छ । स्वस्थ कृषि पर्यावरणमा खतरनाक विषादीहरू हटाई कृषि उत्पादन गर्ने र वातावरणलाई सुरक्षित राख्नु आजको आवश्यकता रहेको छ । विषादीको न्यूनतम, न्यायोचित र सुरक्षित प्रयोगका साथै विषादीबाट पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्थापन विधि, जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन, ऐन नियम कार्यान्वयन पक्ष सुदृढ गराउनु र शत्रुजीवहरूको विवेकपूर्ण व्यवस्थापन कार्यमा अघि बढ्नु जरुरी छ । साथै अत्यन्त खतरनाक विषादीहरू वेचविखन तथा प्रयोगमा प्रतिबन्ध गर्ने कार्य पनि महत्वपूर्ण रहेको छ ।

यी कार्यमा WTO, IPPC र APPPC को सदस्य, स्टकहोम, रोटटरडम तथा वासल महासन्धी पक्षधर भएवाट पनि मानव स्वास्थ्य र वातावरण सुरक्षाको लागि विभिन्न पहल नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालय अर्न्तगतका विभिन्न विभाग, निर्देशनालयहरूवाट कार्य भइरहेको छ । अत्यन्त घातक विषादीको प्रयोगमा प्रतिबन्ध, ऐन नियमावलीलाई कडाइका साथ लागु गर्ने, आई पी एम कार्यक्रमलाई बढावा दिने, विषादीका विकल्पहरूलाई प्राथमिकता दिने, सञ्चार माध्यमहरूवाट विषादीका असरहरूवारे जानकारी दिने, विषादीको सुरक्षित प्रयोग विधि लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरू पनि संचालनमा आइरहेका छन । रसायनिक विषादीको न्युनीकरण गर्ने उद्देश्यले स्वास्थ्य र वातावरण अनुकूल जैविक विषादी उत्पादन एवं प्रयोगका लागि नेपालको ७ जिल्लाहरूमा सामुदायिक आई.पि.एम. श्रोत केन्द्र स्थापना गरी कृषकस्तर मै जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उत्पादन कार्य भइरहेको छ । आम उपभोक्तामा विषादीयुक्त तरकारी एवं फलफुल सेवनबाट हुन सक्ने जोखिम न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यका साथ यस निर्देशनालयले २०११ आषाढ ४ गते देखि कालिमाटी फलफुल तथा तरकारी वजारमा र यस वर्ष देखि देशका अन्य ६ स्थानमा विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण ईकाई स्थापना गरी विषादीको अवशेष विश्लेषण कार्य सुचारु भइसकेको छ । यही परिप्रेक्ष्यमा पौष १७ गते देखि २३ गते सम्म सप्ताह व्यापी रूपमा विभिन्न कार्यक्रम सहित “विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह-२०१८” मनाउन लागि रहेका छौं । यसले विभिन्न समुदायमा विषादीको नकारात्मक असर वारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै विषादीको प्रयोग न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्ने विश्वास लिएका छौं ।

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
बाली संरक्षण निर्देशनालय
हरिहरभवन, ललितपुर